

TEKNOSOCIALE SAMMENFILTRINGER

Redaktionelt forord

STINE WILLUM ADRIAN, BARBARA ANN BARRETT, BIRGITTE BRUUN, PERLE MØHL OG BO WAGNER SØRENSEN

Når man slår ordet „teknologi“ op på internettet, fremtoner et væld af blå billeder af elektroniske netværk, ansigtsgenkendelsessystemer og andre digitale hi-tech-former. Teknologi forstås ofte som noget, man kan sætte strøm til, som en af deltagerne i den indledende „duelog“ i *Tidsskriftet Antropologi* nr. 81, *Teknologi 1*, siger. Og sådanne digitale teknologier er da også i høj grad blevet objekter for antropologisk forskning den senere tid, ofte i et analytisk begrebsunivers, der ser på samspil mellem teknologier og mennesker og på de politiske, økonomiske og organisatoriske kræfter, der er viklet ind i og spiller sammen med det sociale og det materielle. Men teknologi er så meget andet. Det har vi ønsket at anslå med numrenes forsider, hvor typografiens dans hen over siden udgør en æstetisk og designmæssig teknologi.

Studiet af teknologi favner bredt inden for antropologien, og antropologer med speciale i teknologier findes inden for forskellige områder: robotter, transportmodeller, medicinske teknologier, registre, self-trackingteknologier for bare at nævne et par af de felter, som dækkes i temanumrene af *Tidsskriftet Antropologi* nr. 81 og 82, *Teknologi 1* og 2. Antropologer er også at finde inden for andre teknologiområder såsom klima, „big data“, medier, kunstig intelligens, biometrisk grænsekontrol og telekommunikation. Antropologisk teori og etnografiske metoder har vist sig at være særlig nyttige og efterspurgt inden for teknologiforskning på universiteter og forskningsinstitutioner, hos konsulentfirmaer såvel som inden for kommerciel og industriel teknologiudvikling.

Antropologiske studier af teknologi er dog på ingen måde noget nyligt opstået, men går så langt tilbage som faget selv. Teknologi var i den første forskning ofte det, som definerede mennesker og samfund – industrielle, agerbrugs-, bronzealder-, stenalder-, jæger-samler-samfund – og placerede dem på en evolutionær skala af teknologisk definerede udviklingsmæssige trin. Alt efter den faglige tradition opstod teknologier i de enkelte samfund uafhængigt af hinanden, gennem en

naturlig og iboende samfundsmæssig og teknologisk evolution, eller som noget, der spredte sig fra samfund til samfund gennem lån, tyveri og udveksling – diffusion – for nu at nævne nogle få forståelser. Teknologi var det første, der faldt den opdagelsesrejsende i øjnene, det, der blev beskrevet, og det, man kunne tage med hjem og gemme eller udstille, både praksisformer og ting.

I dette århundrede har antropologiens fokus været på teknologiers kropsliggjorte, materielle og sociale aspekter, blandt andet inspireret af Marcel Mauss' fokus på kroppens teknikker som både kollektive og kulturelle. Antropologer, STS-forskere (Science & Technology Studies), arkæologer og historikere af teknologi har vist, at teknologisk innovation ikke har fulgt en ensidig udvikling fra enkle til raffinerede teknologier, at innovation ikke blev født ud fra konkrete livsnødvendigheder eller overlevelseshudfordringer, og at „opfindelser“ ikke kan tilskrives geniale enkeltindivider, en mesterfortælling, som Bryan Pfaffenberger kalder et standardsyn på teknologi. Antropologer har også skrevet sig ind i Heideggers kritik af moderne teknologi. Her bliver naturen betragtet som en ressource, som kan lagres og udvindes og underlægges kontrol og styring. Heidegger ser en risiko for, at denne opfattelse af naturen kan ende med også at gælde mennesket selv, som dermed kan blive betragtet som en genstand eller en ressource, hvorved mennesket fremmedgøres fra sin egentlige essens. Antropologer har nuanceret Heideggers fremmedgørelsestese ved at afdække teknologien i dens mangfoldighed og kompleksitet som noget både potentielt fremmedgørende og kreativt og frisættende.

Ontologiske spørgsmål, der forener antropologer og andre, der arbejder etnografisk med forskellige former for teknologi, inkluderer: Hvilke fremtider forestilles, skabes og udleves gennem menneskeligt engagement med teknologi? Hvordan påvirker kultur teknologisk innovation og vice versa? Hvordan er teknologier med til at forme politiske processer og omvendt? Og hvordan opstår nye former for sansende og tænkende „væsener“ – cyborgs, komplekse sammenstykninger – når mennesker og maskiner arbejder sammen og filtreres ind i hinanden?

Temanumrene er blandt andet blevet til i forbindelse med etablering af det danske netværk, Research Network for the Anthropology of Technology, initieret af Maja Hojer Bruun fra Aarhus Universitet. Netværket har til formål at samle den institutionelt spredte antropologiske og etnografiske forskning inden for teknologi, at sammenligne på tværs af teknologifelter og at styrke forbindelsen mellem dansk og international teknologiforskning. Temanumrene er opstået i kølvandet på den livlige aktivitet, som netværket har sat i gang.

De seks artikler i dette nummer er skrevet af forfattere fra en række forskellige forskningsinstitutioner i Danmark og omhandler så vidtfaavnende em-

ner som: 1) det manuelle og algoritmiske arbejde, der ligger til grund for den digitale platform Venskabsportalen, designet til at forebygge og afhjælpe ensomhed (Felding & Schwennesen), 2) livshistoriers betydning for værdighed i pleje af demente (Kaufmann & Skjødt), 3) en teknologiteoretisk analyse af dagpengesystemets digitale ressourcer (Steenhold & Børsen), 4) „mini-public“ som en særlig metode til kvalitativ dataindsamling og vidensformidling i antropologisk forskning af fremtidsscenarier, her brugen af en robot i ansættelsessamtaler (Mathiasen & Vestergaard), 5) et „makerspace“ i Vancouver, hvor værktøj ejes i fællesskab og bruges i et politisk transformativt projekt og som en social teknologi (Forchhammer), og 6) hacking af open source-software af progressive newyorkere (Skovgaard & Bendixen). Desuden indeholder nummeret to positioner samt en række anmeldelser. Dette andet temanummer indledes med et interview med Maja Hojer Bruun og Ayo Wahlberg: to forskere fra forskellige forskningsinstitutioner, som begge har arbejdet med teknologi i forskellige former, i samtale om de aktuelle udviklinger inden for *the anthropology of technology*, om emergente teknologier og det affødte behov for udvikling og afprøvning af eksperimenterende metoder.